Txec

El **txec** (*čeština* IPA: [ˈʧɛʃcɪna] en txec) és una llengua eslava occidental amb uns dotze milions de parlants nadius. És la llengua oficial de la República Txeca, és a dir, de les regions de Bohèmia, Moràvia i d'una part de Silèsia. És parlat també per minories als països del voltant i per immigrants arreu del món.

Contingut

Història
Característiques principals
Posició dins el grup eslau
Breu presentació de la morfologia
Fonologia
Declinacions
Classificació dels casos
Dialectes
Vegeu també
Enllaços externs

Txec

čeština

Tipus	llengua i llengua viva
Parlants	
12 milions principalment a Europa Central	
Parlants nadius	11.500.000
Rànquing	73
Parlat a	República Txeca i com a llengua minoritària als voltants (Eslovàquia, Alemanya) i Amèrica del Nord
Oficial a	República Txeca i la Unió Europea.

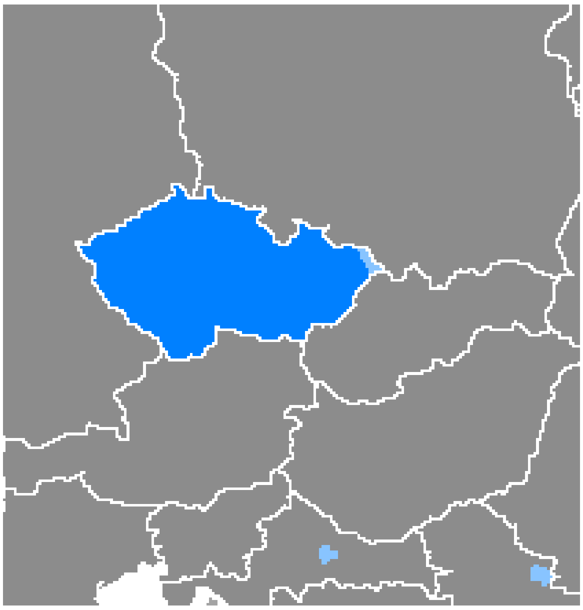

Autòcton de	Txèquia
Classificació lingüística	
llengües nostràtiques llengües euroasiàtiques llengües indoeuropees llengües balto-eslaves llengües eslaves llengües eslaves occidentals llengües txecoslovaques	
Característiques	
Sistema d'escriptura	alfabet llatí
Institució de normalització	Institut de la Llengua Txeca
Estudiat per	Czech studies (en)
Codis	
ISO 639-1	cs
ISO 639-2	cze/ces
ISO 639-3	ces (http://www-01.sil.org/iso639-3/

Història

Els seus primers rastres escrits apareixen a l'entorn del segle IX. Va ser el reformador Jan Hus, cremat com a heretge el 1415, qui en va crear l'ortografia moderna, basada en una versió de l'alfabet llatí a la qual va afegir d'altres lletres. A partir de la batalla de la Muntanya Blanca (Bílá Hora) el 1620 i de la victòria dels catòlics sobre els hussites, la llengua txeca coneix una mena d'era de foscor: l'alemany esdevé cooficial, i progressivament acaba dominant sobre el txec. Al segle XIX, però, comença la Renaixença txeca, i com en el cas de Catalunya, la llengua torna a trobar un cert prestigi, gràcies a personalitats com Josef Dobrovský i Josef Jungmann. El 1918, amb el desmembrament de l'Imperi Austrohongarès el txec esdevé una de les dues llengües oficials de la República Txecoslovaca. Tanmateix, quan el règim nazi crea el Protectorat de Bohèmia i Moràvia (1939), la llengua torna a experimentar

un gran retrocés. En finalitzar la Segona Guerra Mundial (1945) la població d'origen alemany és foragitada del país i el txec esdevé novament l'única llengua oficial. Enderrocat el Teló d'acer, Txecoslovàquia se separa en els estats de la República Txeca i d'Eslovàquia el 1993, i el txec roman com a llengua oficial del primer.

	documentation.asp?id=ces)
SIL	ces
Glottolog	czec1258 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/czec1258)
Ethnologue.com	ces (http://www.ethnologue.com/language/ces)
ASCL	3601
IETF	cs

Característiques principals

Posició dins el grup eslau

El txec pertany al grup de les llengües eslaves occidentals, com el polonès, l'eslovac i el sòrab (encara parlat per 50.000 persones a Alemanya oriental).

La seva llengua més propera és l'eslovac: la intercomprensió és gairebé perfecta entre les dues llengües, a causa de la seva proximitat i al temps de convivència d'ambdues llengües en un context històric recent en el qual ambdues llengües eren oficials, fins a tal punt que la llei txeca preveu que no es facin traduccions de textos eslovacs, fins i tot davant de les administracions. A la ràdio, passen regularment cançons eslovaques, signe que el lligam cultural no s'ha trencat entre ambdós països. És una situació comparable a la relació entre el català i l'occità, encara que no es tracti veritablement de llengües bessones, i que la diferència entre aquestes sigui una mica més gran.

Breu presentació de la morfologia

Hi ha tres gèneres: masculí, femení i neutre, o fins i tot quatre, si es té en compte la distinció que es fa entre els mots masculins animats i inanimats.

Contràriament a les llengües llatines (excepte el romanès, que conserva dos casos), i com la majoria de les llengües eslaves, el txec declina i ha conservat molts casos de l'indoeuropeu: el nominatiu, el genitiu, el datiu, l'acusatiu, el locatiu, l'instrumental i el vocatiu. Això fa que en txec hi hagi moltes possibilitats per col·locar els mots dins la frase, com en llatí.

Pel que fa a les conjugacions verbals, s'ha de notar que en txec, com en totes les llengües eslaves, és capital la diferència entre formes perfectives i no perfectives. Els seus models de conjugació són variats, i les excepcions no hi són escasses, la qual cosa contribueix a la percepció general de l'alta dificultat d'aquesta llengua.

Fonologia

L'accent tònic cau sempre sobre la primera síl·laba del mot, però en paraules llargues existeix també un accent secundari.

Hi ha deu sons vocàlics: a /a/, e /ɛ/, i-y /ɪ/, o /o/, u /u/, á /aː/, é /ɛː/, í-ý /iː/, ó /oː/, ú-ů /uː/. Hi ha cinc vocals breus i les seves variants llargues, però aquestes són considerades fonemes individuals. Hi ha hagut certa discussió sobre si realment són cinc o deu les vocals txeques.

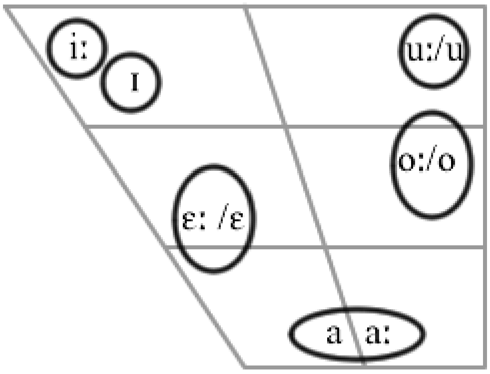

Cal remarcar que **ó** és poc freqüent, que **ú** només s'empra a principi de mot (en qualsevol altra posició apareix **ů**, excepte en paraules prefixades) i que **ě** (*e s hačkem*) és una variant de **e** conservada per motius històrics i no és considerada una vocal diferenciada.

Només existeixen tres diftongs, dels quals només un (**ou**) es troba en paraules d'origen txec:

- **ou** /oʊ̯/ : bouda, malou, náhodou, koupil
- **au** /aʊ̯/ : auto, autobus, restaurace
- **eu** /eʊ̯/: pneumatika, neutralita

Totes les altres combinacions de vocals es pronuncien com dos sons separats.

Generalment, i contràriament al polonès, cada lletra correspon a un so, excepte el dígraf **ch** que es pronuncia com en alemany, o com la **j** en castellà ([x] en AFI). Només hi ha una **l** (el qual no és el cas de les altres llengües eslaves, que distingeixen aquest so pel seu grau de palatalització), i les altres consonants no són gens difícils per un catalanòfon, a l'excepció notable del **ř**, que es podria dir que combina els sons catalans **r** i **x**.

Les consonants es diferencien en *suaus* o palatals, i en *dures* o no palatals. Les consonants suaus són les següents:

- Cc /ts/
- Čč /tʃ/
- Ďď /ɟ/
- Jj /j/
- Ňň /ɲ/
- Řř /r̝/
- Šš /ʃ/
- Ťť /c/
- Žž /ʒ/

Seguits de les vocals **i** i **ě**, *n*, *t*, i *d* es palatalitzen.

En un procés de canvi fonètic històric, la lletra **g**, present a les altres llengües eslaves, desapareix gairebé per complet, i és substituïda per **h**, que representa el so [h] en AFI, i que és una de les característiques fonètiques més conegudes d'aquesta llengua.

El quadre de sons consonàntics del txec queda així:

Punt d'articulació →	Labial		Coronal		Dorsal		(cap)
Forma d'articulació ↓	Bilabial	Labio-dental	Alveolar	Post-alveolar	Palatal	Velar	Glo-tal
Nasal	m	(ɱ)	n		ɲ	(ŋ)	
Oclusiva	p b		t d		c ɟ	k g	(ʔ)
Fricativa		f v	s z	ʃ ʒ		x (ɣ)	(h) ɦ
Aproximant					j		
Vibrant			r r̝*				
lateral aproximant sonora			l				

Declinacions

Classificació dels casos

Hi ha set casos en txec, que s'aprenen a les escoles d'aquesta manera:

Exemple de declinació dels pronoms interrogatius

Ordre	Cas	Pronom interrogatiu
1.	**Nominatiu**	*kdo / co?* (qui / què?)
2.	**Genitiu**	*bez koho / čeho?* (sense qui / què?)
3.	**Datiu**	*komu / čemu?* (a qui / a què ?)
4.	**Acusatiu**	*vidím koho / co?* (jo veig qui / què ?)
5.	**Vocatiu**	*volám* (jo crido)
6.	**Locatiu**	*o kom / čem?* (sobre qui / què?)
7.	**Instrumental**	*s kým / čím?* (amb qui / què ?)

Tanmateix, l'eslavista francès Claude Kastler proposa una taula moderna de declinació al seu manual *La langue tchèque* (*La llengua txeca*).

N'exclou el cas vocatiu de les declinacions i considera el locatiu com una forma particular del datiu, adoptada per alguns mots després de les preposicions *na, v, při, o* i *po*. Per tal d'agilitzar la memorització, adopta la classificació següent:

- Nominatiu (inclòs el vocatiu)
- Acusatiu
- Genitiu
- Datiu (inclòs el locatiu)
- Instrumental

Aquesta presentació, que reflecteix els fenómens de sincretismes (coincidències formals) i reuneix algunes formes de nominatiu, d'acusatiu i de genitiu, no és sinó la que s'ha utilitzat d'ençà força temps entre els especialistes de gramàtica comparada eslava i la que va ser adaptada a la descripció francòfona de les

llengües eslaves modernes per part dels russificants. És la que s'inclou en molts manuals de txec per a estrangers, o fins i tot a l'única gramàtica en txec per a estrangers, *Čeština jazyk cizí*, d'Ivan Poldauf i Karel Šprunk.

El vocatiu es fa servir a l'escrit i en situacions de comunicació oral quan algú s'adreça a algú altre: *ahoj Marku!* ("Hola, Marc!"), però tendeix a simplificar-se i es diu normalment *Vážený pane Novák* ("Estimat senyor Novák") en comptes de *Vážený pane Nováku*.

A més d'aquests casos, les declinacions distingeixen també en nombre (singular i plural) i en gènere (masculí, femení i neutre), o fins i tot quatre gèneres, atès que el masculí té dues formes: el masculí animat (homes o animals) i el masculí inanimat (objectes). La declinació difereix també en funció de la darrera consonant (dura o suau) de l'arrel del mot.

Dialectes

En el marc de la República Txeca es parlen tres interdialectes que més o menys es corresponen amb les seves corresponents àrees geogràfiques: Bohèmia (dialecte de Praga), Moràvia (com a la seva ciutat més gran, Brno) i Silèsia (sobretot a Ostrava). Són diferents de la forma estàndard escrita del txec, i entre elles existeix certa diglòssia. Per exemple, la primera d'aquestes varietats, la que té un nombre més gran de parlants, és la que se sol anomenar "txec comú", parlada a Bohèmia. Difereix de la llengua "oficial" en certs aspectes gramaticals, però sobretot en pronúncia. Entre aquestes trobem la desinència *-ý* que esdevé *-ej*, *-é* que esdevé *-ý* o *-ej*) i la inserció d'una *v-* inicial als mots que comencen en "o-". També hi ha canvis en la declinació dels substantius, sobretot en el cas instrumental: en lloc d'haver-hi diverses formes en aquest cas, els bohemis fan servir una terminació única: *-(a)ma*.

Vegeu també

- Nom txec
- Txec a Wikillibres (https://ca.wikibooks.org/wiki/Txec)

Enllaços externs

A Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/P%C3%A0gina_principal?uselang=ca) hi ha contingut multimèdia relatiu a: ***Txec***

- Diccionari txec-català i català-txec en línia (https://www.dict.com/txec-catala)
- Introducció a la llengua txeca (http://www.czech-language.cz/)
- Bohemica.com (http://www.bohemica.com/)
- LocalLingo.com - portal del txec (http://www.locallingo.com/)
- Diccionari (http://www.wordbook.cz/)
- Diccionari multilingüe (http://www.slovnik.cz/)
- Diccionari Webster transliterat (http://www.websters-online-dictionary.org/translation/Czech+%2528Transliterated%2529/)
- Txec a la BBC (http://www.bbc.co.uk/languages/european_languages/languages/czech.shtml)
- La pàgina web del lectorat de català a Praga: www.epep.cz (http://www.epep.cz)
- Una nova paraula cada dia (http://www.slovodne.cz/)
- Txec per a lingüistes (http://www.ling.ohio-state.edu/~hana/Czech.html)
- Txec online - English (http://www.videocestina.cz/?lang=en)

- Informació sobre **Txec** a la XV edició de l'*Ethnologue*, amb el codi “ces” (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=ces) **(anglès)**

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Txec&oldid=23897147»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 27 juny 2020 a les 15:37.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.